

3

EUSKAL SOZIOLOGIA APLIKATUA: BILAKAERA METODOLOGIKOA ETA TEKNIKOAK

Patxi Juaristi Larrinaga

UPV/EHU-ko irakaslea Gizarte eta Komunikazio Zientzien fakultatean
Helbide elektronikoa: patxi.juaristi@ehu.es

Artikulu honen helburua da 70. hamarkadatik gaur eguneraino, hizkuntza entitate sozial gisa hartzen duen euskal soziolinguistika aplikatuan erabili diren metodologiaren eta tekniken bilakaera ezagutzeko.

1. DELIBERAMENDU METODOLOGIKO-TEKNIKOAK SOZIOLOGIA

Euskal soziolinguistek metodoei eta teknikei buruzko makina bat deliberamendu hartu behar izan dituzte azken berrogei urteotan.

1.1. Lehen deliberamendua: tradizio metodologikoa

Gizarte Zientzietan, hiru paradigma edo tradizio metodologiko nagusi daude: tradizio positibista, tradizio hermeneutikoa eta tradizio dialektikoa. Inkontzienteki bada ere, ikerketa teorikoak zein aplikatuak egiten dituzten soziolinguistek hiru tradizio metodologiko hauetariko bateri (edo hauen konbinaketa bateri) lotzen zaizkie:

Tradizio positibistaren arabera, errealitate soziolinguistikoa modu empirikoan aztertu behar da, natur zientzietan bezala. Inkesten, behaketen edo

saioen bidez lortzen diren aldagaiak kuantitatiboki aztertuz, emaitzen orokorpen probabilistikoak lortu daitezke; ostean, errealitate soziolinguistikoa gidatzen eta azaltzen duten lege kausalak ezagutzeko, eta, azken finean, fenomeno soziolinguistikoa aurreikusteko. Gertaera soziolinguistikoa, hortaz, errepikakorak eta aurreikusteko modukoak dira, eta teknika kuantitatiboen bitartez, egiaztapen empirikoak lortu daitezke.

Ikuspegi hermeneutiko edo konprentsiboaren arabera, gizakiaren portaerak bere barne izaeraren adierazpenak dira. Giza portaeren edo gertaera sozialen azterketa egiteko, beraz, gizakien barne izaera edo barne dimentsioa sakonean ezagutu behar da; hau da, gizakiek ideiak, baloreak, sinismenak edo pentsamenduak barneratzeko eta sortzeko duten gaitasun sinbolikoa ulertu behar da. Izan ere, portaera sozialen azpian dagoen barne dimentsio sinboliko horrekin, gizakiok zentzua ematen diegu gure portaerei. Hortaz, fenomeno soziolinguistikoa ezin dira empirikoki aztertu. Portaera edo gertaera soziolinguistikoen sakoneko esanahia eta zentzua behar bezala ulertzeko, hiztunen esanahi-sistema sinbolikoa ezagutu behar da. Eta hori teknika kualitatiboekin egin daiteke bakarrik.

Tradizio kritikoa edo dialektikoan kokatzen direnen arabera, ikerlariak inkestak, behaketen edo saioren bidez egiten dituzten ikerketek ez dituzte errealitatearen atzemate zuzenak egiten, ikerlariak behatzen dutena eta atzematen dutena, bizi diren gizarte motaren eraginpean dagoelako. Horrela, momentu historiko bakoitzean, osotasun sozialak gizakien pentsamoldeetan eta portaeretan duen eragina ez bada aztertzen, itxurak eta azaleko gertaerak besterik ez dira ezagutzen. Hortaz, Hizkuntzekiko jarre-
rak, motibazioak edo hizkuntzen erabilerari, ezagutzari edo transmisioari buruzko dinamikak atzemateko, testuinguru sozialak bere osotasunean hartu behar dira kontuan.

Ikuspegi kritikoa ez ditu teknika kualitatiboak edo kuantitatiboak ukatzen. Dena dela, paradigma honek ikerketa parte hartzaileak proposatzen ditu, era honetako teknikekin hobeto atzematen delako osotasun sozialak gizakien portaeretan eta jarreretan duen eragina.

1.2. Bigarren delibramendua: oinarrizko ikerketak eta ikerketa aplikatuak

Kokatzen diren tradizio metodologikoan kokatzen direla, soziolinguistek oinarrizko ikerketak edo ikerketa aplikatua egin ditzakete.

Oinarrizko ikerketa soziolinguistikoetan, ikerlariaren lehen helburua da errealitate soziolinguistikoa bati buruzko ezagutza teorikoa handitzea, eta ez arazo bat konpontzea.

Ikerketa soziolinguistikoa aplikatuetan, aldiz, beharizan edo arazo soziolinguistikoa bati erantzun nahi zaio.

Artikulu honen helburua da euskal soziolinguistika aplikatuan erabili diren metodologiaren eta tekniken bilakaera ezagutzeko.

Gizarte Zientzietan, hiru paradigma edo tradizio metodologiko nagusi daude soziolinguistek hiru tradizio metodologiko hauetariko bateri (edo hauen konbinaketa bateri) lotzen zaizkie.

1.3. Hirugarren deliberamendua: kanpo lanean oinarritutako ikerketak, saioak eta ikerketa dokumentalak

Tradizio metodologikoa aukeratu eta oinarritzko ikerketa edo aplikatua egin nahi duten zehaztu ostean, soziolinguistek datuak lortzeko erabiliko dituzten bitartekoei buruz deliberatu behar dute. **Ikerketa dokumentaletan**, ikerketa bibliografikoak, hemerografikoak edo artxibistikoak egiten dira.

Ikerketa esperimentaletan edo saioetan, gizakien bizitzan parte hartze kontrolatua eginez, portaera, jarrera edo gertaerak sortu edo manipulatzeko dira, gero hauei buruzko ondorioak ateratzeko.

Kanpo lanean oinarritutako ikerketetan, datuak modu naturalean biltzen dira, gertatzen diren momentuan (behaketa zuzena) edo *post facto*, hau da, behin gertatu ostean (inkesta, sakoneko elkarrizketa, eztabaida taldeak, delphy, bizitza historiak...).

1.4. Laugarren deliberamendua: ikerketa esploratzaileak, deskribatzaileak eta esplikatzaileak

Soziolinguisten azken deliberamendu metodologiko-teknikoa lortu nahi duten ezagutza mailarekin lotuta dago; hots, ikerketa esploratzaileak, deskribatzaileak edo esplikatzaileak egin nahi dituzten.

Ikerketa esploratzaileetan, fenomenoaren ezagutza orokorra lortu nahi da. Helburua gehiago da balizko azalpenak aurkitzea, hipotesi zehatzak frogatzea baino.

Ikerketa deskribatzaileetan, fenomeno baten arlo desberdinen ezagupen zehatza lortu nahi da, osatu diren hipotesiak frogatzeko.

Ikerketa esplikatzaileetan, hipotesi kausalak frogatzen dira; hau da, fenomeno sozialen zergatiak aurkitu nahi dira.

2. DELIBERAMENDU METODOLOGIKO-TEKNIKOAK EUSKAL SOZIOLOGIA APLIKATUAN

40 urteko ibilbidean, euskal soziolinguistek hautu metodologiko eta tekniko ugari egin behar izan dituzte. Horrek guztiak euskal soziolinguistika aplikatua sortu, zehaztu eta egituratu du.

2.1. 70. hamarkada: euskal soziolinguistika aplikatua zientifikotasunaren bila

Jone Miren Hernandez-ek dioen bezala: Jose Maria Sanchez Carrion "Txepetxek" "El estado actual del vascuence en Navarra (1970). Factores de regresión. Relaciones de bilingüismo (1972an argitaratua) deitutako ikerlana burutu zuen. Sanchez Carrionek soziolinguistikako ikerlanen tradizioa ekarri

zuen Euskal Herrira, eta geroztik, erreferentzia izaten jarraitzen du” (Hernandez, 2010:323-324).

Vianako Printzea Erakundeak argitaratu zuen lan hau euskal soziolinguistikaren lehen ikerketa aplikatua izan zela esan daiteke. Kanpo lanean oinarritua zegoen, eta ikerketa esploratzaile eta deskribatzailea zen, nagusiki. Hala ere, ikerketa esplikatzaileen santsuak ere bazituen. Izan ere, Txepetx-ek euskararen galeraren zergatiei buruzko gogoeta ere egiten zuen (Larrañaga eta Iriagaray, 1996:23).

1973an, Pedro Irizarrek Los dialectos y variedades de la lengua vasca. *Estudio lingüístico-demográfico* liburua argitaratu zuen, Euskalerrriaren Adiskideen Elkartearen eskutik. Irizarrek “Euskal Herri osoko udalerrri guztietako datu-bilketa zehatz bat egitea lortu zuen” (Hernandez, 2010:324), egoeraren deskribapen zehatza eginez.

Urte berean, 1973an, Jose Anjel Iriagarairen *Euskera eta Nafarroa* liburua kaleratu zen, eta 1974. urtean, Apat-Echebarne-ren *Una geografía diacrónica del euskara en navarra*. Lehenengoa ikerlariak berak argitaratu zuen, eta bigarrena Diario de Navarra. Bi ikerketok “euskara Nafarroan zertan zen eta bere galtze-prozesua nondik norakoa zen aztertzen” zuten, ikuspuntu deskriptibotik (Hernandez, 2010:324).

Lehen urrats hauen ostean, euskal soziolinguistika aplikatuan mugari izan zen ikerketa bat argitaratu zen: *Hizkuntza Borroka Euskal Herrian* (1979). Lehen aldikoz gure soziolinguistikaren historian, Euskal Herria bere osoan kontuan hartzen zuen inkesta soziolinguistikoko bat egin zen, datu “objektiboak” eta “zientifikoak” lortzeko helburuarekin.

Hurrengo urtean, 1978an, Siadecok 1976-1977 ikasturtean Alfabetatze-Euskalduntze Koordinakundeak (AEK) jasotako ikasle-fitxak aztertu zituen (Siadeco, 1978).

Txepetx-ek, Irizarrek, Iriagaraitarrek, Siadeco-k edo Euskaltzaindiak 70. hamarkadan egin zituzten lehen ikerketa soziolinguistikoko aplikatu hauek kanpo lanean oinarrituta zeuden, nagusiki (ahantzi gabe Apat-Echebarne-k ikerketa dokumentala egin zuela), eta ikerketa esploratzaileak eta deskribatzaileak ziren, batez ere. Hala ere, lehen euskal soziolinguisten artean hasieratik egon zen euskararen galeraren zergatiak azaltzeko nahia, eta, ondorioz, deskribatzeaz gain, lehen ikerketa hauek ikerketa esplikatzaileen zantzuak ere izan zituzten.

Egiazki, lehen ikerketa hauen helburua izan zen informazio kuantitatiboa lortzea, euskararen egoera nolakoa zen ezagutzeko. Honenbestez, paradigma positibistan kokatu ziren, eta datu kuantitatiboak, estatistikoak edota demolinguistikokoak bildu zituzten.

Edozein modutan, euskal soziolinguistikaren hasierako positibismo hau oso lotuta zegoen, inkontzienteki bada ere, euskararen inguruan garai hartan sortzen ziren eztabaida sutsuekin.

Euskararen gaiak karga ideologiko handia zuen euskal gizartean, eta lehen ikerketa hauek bultzatu edota egin zituzten ikerlari eta erakundeek

Kokatzaren diren tradizio metodologikoan kokatzaren direla, soziolinguistek oinarritzeko ikerketak edo ikerketa aplikatua egin ditzakete.

Tradizio metodologikoa aukeratu eta oinarrizko ikerketa edo aplikatua egin nahi duten zehaztu ostean, soziolinguistek datuak lortzeko erabiliko dituzten bitartekoei buruz deliberatu behar dute.

(Vianako Printzea Erakundeak, Euskaltzaindiak edo Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteak) pentsatu zuten, datu kuantitatiboak bilduz, eragile politiko eta sozial guztiek onartuko zituzten datuak eskuratuko zituztela, eta, ondorioz, euskararen inguruan erabakiak errazago edo eztabaida gutxiagorekin hartu ahal izango zirela. Objektibotasuna ziurtatuko zuten datu "zientifikoak" eskuratu nahi zituzten, arazorik gabeko euskararen biziberritze prozesua bati ekiteko.

2.2. 80. hamarkada: erakunde publikoen lehen ikerketa soziolinguistiko aplikatuak

1981. urtean, euskal soziolinguisten ikerketarako mugarri izan zen zerbait gertatu zen: lehen aldikoz Euskal Herriko historian, Eusko Jaurlaritzak euskararen ezagutzari buruzko galdera bat sartu zuen errolda osatzeko galdetegian.

Erabaki honek hasiera eman zion euskarari buruzko datu estatistikoaren bilketa sistematikoari, eta, horrekin, baita ikerketa soziolinguistiko sofistikatuagoi ere. Ondorioz, 1983. urtean, Eusko Jaurlaritzako Prospekzio Soziologikoen Kabineteak *La Lucha del Euskara* lana aurkeztu zuen.

Ikerketa hau ere tradizio positibistan kokatu zen, kanpo lanean oinarritua zegoen eta euskarak zuen egoera deskribatzen zuen.

1984an, Txillardegiren *Elebidun gizarteen azterketa matematikoa* liburua argitaratu zen. Ikerketa hau mugarria eta berritzailea izan zen, nire ustez, matematikaren bidez, euskararen biziberritzeak jarraitu behar zuen bidetara buruzko gogoeta egiten zuelako. Ikerketa hau ere, paradigma positibistan kokatzen zen, baina oinarrizko ikerketa zen nagusiki. Egiazki, lan honen azken helburua zen Euskal Herriaren egoera soziolinguistikoari buruzko ezagutza teorikoa handitzea. Nolanahi ere, ikerketa aplikatuaren zantzuak ere bazituen; azken finean, Txillardegiren helburua zelako jendea euskarak zuen egoerari buruz kontzientziaztea hartzea eta gizartea mobilizatzea (Txillardegia, 1984:113).

1985. urtean, Hizkuntza minorizatuen soziologia kongresua egin zen Getxon. Bertan, hainbat ikerketa soziolinguistiko aplikatu aurkeztu ziren, ia denak teknika kuantitatiboetan oinarrituak. Kongresu horretan, Iñaki Larrañagak, Siadeco-ko ikerlariak, "Euskararen Erabilpen Erreala Gipuzkoan: Leku Publikoetan, Udal Erakundeetan, Gizarteko Zerbitzuetan" komunikazio aurkeztu zuen (Larrañaga, 1985). Nik dakidala, ikerketa honetan erabili zen lehenengoz behaketa zuzena teknika euskararen erabilera neurtzeko. Beraz, ikerketa berritzailea izan zen, ikuspuntu metodologiko zein teknikitik.

1986. urteko erroldan, 1981. urtean erabilitako euskararen ezagutzari buruzko galderari ama hizkuntzari buruzko beste galdera bat gehitu zitzaion. Bigarren galdera honekin, euskarari buruzko informazio soziolinguistiko handitu egin zen, eta horrek ikerketarako aukerak ugartu zituen.

Horrela, 1989an, Eusko Jaurlaritzak *Soziolinguistikazko Mapa. 1986. Urteko Erroldaren Araberako Euskal Autonomi Elkarte Azterketa Demolinguistikoa* argitaratu zuen (Eusko Jaurlaritza, Vitoria-Gasteiz, 1989).

1989an aurkeztu zen ikerketa hau lan berritzailea izan zen, erroldako datuetatik abiatuz, Euskal Autonomia Erkidegoko euskararen egoera deskribatzen zuelako, baina baita ikerketa esplikatzaileen bidea irekitzen zuelako euskal soziolinguistikan.

1986an, euskarari buruzko galderak sartu ziren Nafarroako erroldan, eta, horrela, Nafarroako Gobernuak *Distribución de la población navarra según el nivel de euskera, basado en los datos del padrón de 1986* ikerketa argitaratu zuen. Ikerketa honekin, 70. hamarkadan Iriagaraitarrek eta Txepetxek hasitako bideari jarraipena ematen zitzaion Nafarroan, baina, oraingo honetan, erroldako datu kuantitatiboak erabiliz. EAEn bezala, Nafarroan ere, euskal soziolinguistika aplikatuak bide positibista hartzen zuen.

Euskal soziolinguistikan mugarri izan diren lehen ikerketa hauekin batera, hainbat ikerketa soziolinguistiko egin ziren 80. hamarkadan; ia denak Siadeco-k koordinatuak, erakunde publikoek ordainduak (ia gehienetan udalek eta Eusko Jaurlaritzak) eta erroldako datuetan edo inkestetakoetan oinarritutako informazioarekin eginak.

Ikerketa aplikatu hauek guztiak tradizio positibistan kokatzen ziren, kanpo lanean oinarrituta zeuden eta deskribatzaileak ziren.

1989an, euskal soziolinguistikarentzako mugarri izan den beste ikerketa bat egin zen: Euskal Herria osoa kontuan hartzen zuen euskaren kale erabileraren lehen neurketa. Hain zuzen ere, EKB-k egin zuen, 1985. urtean, Siadeco-k, garatutako metodologia erabiliz. Ikerketa honek euskararen erabilera neurtzeko bide metodologiko-tekniko bat finkatu zuen, eta horrekin batera, euskal soziolinguisten ezagutza teoriko zein ikertzeko gaitasuna hobea gogotzen ari zela erakutsi zuen.

Ikusi bezala, 70. hamarkadan egin ziren ikerketa soziolinguistiko aplikatuak euskararen eta euskal kulturaren inguruko erakunde semi-publikoek bultzatu edota babestu zituzten, nagusiki (Vianako Printzea Erakundeak, Euskaltzaindiak edo Euskal Herriaren Adiskideen Elkarteak).

80. hamarkadan, aldiz, erakunde publikoek hartu zuten ikerketa soziolinguistiko aplikatuen aitzindaritzak (udalek, Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Gobernuak, batez ere). Dena dela, Euskal Herria administrazio politiko eta instituzional desberdinetan banatuta egotearen ondorioz, erakunde publikoek lurraldeen arabeko ikerketa soziolinguistikoak egin zituzten, euskararen egoeraren interpretazio zatikatuak eskainiz. Zentzu honetan, EKB-k paper garrantzitsua jokatu zuen, banaketa administratiboan gainetik, euskaren erabilera Euskal Herria osoan neurtzen.

80. hamarkadan, ikerketa soziolinguistiko aplikatuen kopurua hazi egin zen. Eta horren arrazoi garrantzitsua izan zen, nire ustez, erakunde publikoek zein gizarte mugimenduek datu deskriptiboak behar zituztela, euskararen diagnostiko egoki bat egiteko, eta euskaren inguruan erabakiak

Soziolinguisten azken deliberamendu metodologiko-teknikoa lortu nahi duten ezagutza mailarekin lotuta dago; hots, ikerketa esploratzaileak, deskribatzaileak edo esplikatzaileak egin nahi dituzten.

**Objektibotasuna
ziurtatuko zuten datu
“zientifikoak” eskuratu
nahi zituzten, arazorik
gabeko euskararen
biziberritze prozesua bati
ekiteko.**

hartzeko. Baina, horrekin batera, lan soziolinguistiko positibisten ugaritzearen beste arrazoi bat izan daiteke datu kuantitatiboak aztertzeo programa estatistikoak merkatu eta hedatu zirela.

Eusko Jaurlaritzak, Nafarroako Gobernuak, udalek, EKB-k eta hainbat ikerlarik jarraibidea eman zioten euskal soziolinguistika aplikatuak 70. hamarkadan hasitako bideari, eta euskal soziolinguistikaren oinarri metodologiko-teknikoak sendotu zituzten: positibismoan eta ikerketa teknika kuantitatiboetan oinarritzen zen ikertzeo modua nagusitzen ari zen.

2.3. 90. hamarkada: paradigma hermeneutikoaren sarrera euskal soziolinguistika aplikatuan

90. hamarkadaren hasieran, aurreko hamarkadako bide metodologikotik jarraitu zuten euskal soziolinguistek: teknika kuantitatiboetan oinarritutako ikerketak ziren jaun eta jabe.

Nolanahi ere, 1991. urtean, euskal soziolinguistika aplikatuarentzako mugarri izan zen ikerketa bat argitaratu zen: Euskal Herriko lehen inkesta soziolinguistikoa.

Ikerketa honek ekarpena oso garrantzitsua izan zen, euskal hiztunak bizi ziren eta errolda-daturik ez zen lurraldeetako (Iparraldeko Euskal Herrian) informazioa lortu zelako; populazio-erroldetatik eta biztanleen udal erroldetatik ondorioztaturiko informazioa egiaztatzen eta osatzen zelako; eta, azkenik, euskararen ezagutza eta erabilera sustatzeko martxan jarritako hizkuntza-politiken eraginkortasuna ebaluatzen zelako.

Ikerketa honekin batera, euskal soziolinguistika aplikatuarentzako beste mugarri bat ere izan zen, 1991. urteko erroldan, euskarari buruzko hirugarren galdera bat sartu zela: etxean hitz egiten den hizkuntzari buruzkoa. Horrela, 1991. urtetik aurrera, hiru arlotako informazio estatistikoa zuten eskura euskararen ikerlariak: euskararen ezagutza, ama hizkuntza eta etxean hitz egiten den hizkuntza. Galdera hauetatik abiatuz, euskaldunen tipologia egiteko aukera zabaldu zen. Eta horrek, modu kuantitatiboan, ezagutza, transmisioa eta erabilera hobeto neurtzeko eta ikerketa esplikatuarekin sofistikatuagoak egiteko aukera eman zuen.

Nafarroan ere ikerketa soziolinguistiko aplikatu kuantitatiboak ziren nagusi. Horrela, 1996an, Carlos Vilches-ek eta Jone Cosin-ek *Euskara Nafarroan zertan den: ikerketa soziolinguistikoa hizkuntz eremuen arabera. Investigación sociológica sobre el Euskera en Navarra* argitaratu zuten (Nafarroako Gobernuak, 1996).

Aurreko hamarkadan bezala, 90. hamarkadaren hasieran, euskararen inguruko ikerketa soziolinguistiko aplikatu gehienak inkestan edo erroldako datuetan oinarritzen ziren. Ikerketa positibistak eta deskriptiboak ziren. Nolanahi ere, hamarkada honen hasieran, aldaketa garrantzitsua gertatu zen ikuspuntu metodologiko-teknikotik: euskal soziolinguistek teknika kualitatiboak erabiltzen hasi ziren.

Nik dakidala, teknika kualitatiboetan oinarritutako lehen ikerketa soziolinguistiko aplikatua 1991. urtean argitaratu zen. Hain zuzen ere, Marije Lezetak eta Elena San Martinek *Giro Urbanoko gazteak eta Euskara* liburua argitaratu zuten.

1995. urtean, Iñaki Martínez de Lunak *Etorkizuna Aurreikusten: Euskal Autonomi Elkarteko gaztetxoaren egoera soziolinguistikoa* txostena argitaratu zuen (Martínez de Luna, 1995). Ikerketa horretan, Iñaki Martínez de Lunak EAE-ko 13-14 urteko gaztetxoaren artean, euskararen ezagutza eta erabilera aztertu zituen, baita euskararekiko zituzten jarrerak ere.

Lan honek berrikuntza garrantzitsu bat ekarri zuen euskal soziolinguistikara: datuak biltzeko teknika bakarra erabiltzen zuten ikerketen aurrean, Iñaki Martínez de Lunak teknika kualitatiboak (eztabaida taldeak) eta kuantitatiboak (inkestak) nahastu zituen.

80. hamarkadan bezala, 90. hamarkadan ere ikerketa soziolinguistiko gehienak erakunde publikoek sustatzen zituzten (udalek, Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Gobernuak). Alabaina, unibertsitateetan gero eta lan soziolinguistiko aplikatu gehiago agertzen ziren, eta hori funtsezkoa izan zen metodo eta teknika berriei esperimendatzeko, eta baita paradigma positibistatik paradigma hermeneutikora eta dialektikora salto egiteko ere.

1996. urtean, Nekane Larrañaga soziologoak *Euskal gaztetxoaren euskararekiko jarrerak eta beren eragina euskara ikasi eta erabiltzean* izenburua zuen doktorego tesia aurkeztu zuen Deustuko Unibertsitatean (Larrañaga, 1996). Tesi honetan, teknika kuantitatiboak (inkestak) eta kualitatiboak (eduki azterketa) nahasten ziren, 13/14 urtetako gaztetxoek euskararekiko zituzten burubideak neurtzeko. Ikuspuntu metodologiko-teknikotik ikerketa berritzailea izan zen, gaztetxoaren euskararekiko jarrerak ezagutzeko, gaztetxo horiek idatzitako idazlanen eduki azterketa egiten zuelako (Larrañaga, 2003:159).

Unibertsitateetan agertu ziren ikerketekin jarraituz, 1998. urtean, Pello Jauregiren (1998) *Berezko taldeak euskalduntzeko ikas estrategia* doktorego tesia aurkeztu zen UPV/EHU-n. Pello Jauregiren ikerketa honek garrantzi handia izan zuen, lehen aldiz, paradigma metodologiko kritikoa edo dialektikoa sartzen zelako euskal soziolinguistikan.

90. hamarkadan egin ziren ikerketa soziolinguistiko aplikatu gehienak inkestan edo erroldetako datuetan oinarritzen ziren. Aurreko hamarkadan bezala, paradigma positibista zen nagusi euskal soziolinguistika aplikatuan. Dena dela, behin oinarritzko datu kuantitatiboak eskuratu eta esplorazio eta deskripzio faseak gaingitu ostean, zenbakien edo datu demolinguistikoen azpian ezkutatzen zen informazioa azaleratzeko beharra agertu zen. Horrela, 90. hamarkadan zehar, paradigma hermeneutikoa agertu zen euskal soziolinguistika aplikatuaren panoraman, eta ikerlariak teknika kualitatiboekin lan egiten hasi ziren eta ikerketa esplikatzaileak ugaritu egin ziren.

Bilakaera metodologiko honek erakusten du, nire irudiko, 90. hamarkadako euskal soziolinguistak hobeto prestatuta zeudela euskararen ego-

Euskal soziolinguistikaren oinarri metodologiko-teknikoak sendotu zituzten: positibismoan eta ikerketa teknika kuantitatiboetan oinarritzen zen ikertzeko modua nagusitzen ari zen.

90. hamarkadan zehar, paradigma hermeneutikoa agertu zen euskal soziolinguistika aplikatuaren panoraman, eta ikerlariak teknika kualitatiboekin lan egiten hasi ziren eta ikerketa esplikatzaileak ugaritu egin ziren.

eraren eta bilakaeraren zergatiak azaltzeko; baita erakusten du euskal soziolinguistak subjektibitate salaketei beldurra galtzen ari zirela.

2.4. XXI. mendeko lehen hamarkada: euskal soziolinguistika heldutasunera heltzen

Agian gehiegi esatea da, baina, iruditzen zait, 2000. hamarkadaren hasieran, euskal soziolinguistika heldutasunera heltzen ari zela. Horren adierazleatariko bat da 2000. urtean, SEI elkarteak Euskal Soziolinguistika Institutua Sortzen Sinposiuma antolatu zuela Gasteizen (2000-11-24).

2000. hamarkadan, euskal soziolinguistika aplikatua heldutasunera heltzen ari zenaren adibide metodologiko-tekniko gehiago daude:

2000. urtean, *Etorbizuna aurreikusten 99: Euskal Herriko gaztetoak eta euskara* ikerketa zuzendu zuten Iñaki Martínez de Lunak eta Kontxesi Berrio-Otxoak. Ikerketa hau Iñaki Martínez de Lunak 1993an egin zuen ikerketaren bidetik abiatu zen, baina, orainoan, Euskal Herria osoko gaztetoak ikertu zituzten (Martínez de Luna eta Berrio-Otxo, 2000:5).

Ikerketa honen ekarpen metodologiko-tekniko garrantzitsua izan zen, nire ustez, bi metodologia desberdin eta hiru ikerketa teknika erabili zituztela: eztabaida taldeak inkesta eta eduki azterketa (Martínez de Luna eta Berrio-Otxo, 2000:6). Nik dakidala, lehen aldiz erabili ziren batera hiru ikerketa teknika euskal soziolinguistika aplikatuaren munduan.

2001. urtetik 2003. urtera, euskal soziolinguistika aplikatura berrikuntza metodologiko-tekniko garrantzitsua ekarri zuen beste ikerketa bat egin zen: Kuadrillategi egitasmoa (Egizabal, 2004 eta Egizabal, Huegun, eta Jauregi, 2004). Pello Jauregiren *Berezko taldeak euskalduntzeko ikas estrategia* tesiaren emaitzak aplikatuz, lehen aldiz euskal soziolinguistikan, tradizio kritikoa edo dialektikoa oinarritutako ikerketa bat egin zen.

Ikerketa honen helburua zen, talde txikietan euskararen inguruan gertatzen ziren dinamikak ezagutzea, baina, horrekin batera, baita kuadrilletan errealitatea linguistikoa aldatzea ere. Egizabal, Huegun, eta Jauregiren ikerketak argi erakutsi zuen esku-hartzea guztiz eraginkorra zela euskararen erabilera suspertzerakoan. Ondorioz, beste ikerlari batzuk ere Kuadrillategi egitasmoak erabilitako metodoa aplikatzen hasi ziren. Horrela, 2005. urtean, Aitor Unanuek talde txikien lan-hizkuntzari buruzko ikerketa egin zuen Lasarte-Oriako Udaleko Diruzaintzako saileko langileen artean, hauen ahozko harreman formal eta informaletan eragiteko, eta euskararen erabilera indartzeko helburuarekin.

Euskal soziolinguistikaren sofistikazio, kalitate eta heldutasun maila igotzen ari zenaren adierazle ere bada, nire irudiko, Arrue proiektua.

Arrue egitasmoa 2003an hasi zen, eta haur eta gazteen eskola giroko hizkuntza erabilera eragiten duten faktoreak ikertzen ditu. Ikuspuntu metodologiko-teknikotik, egitasmo honek ikasleen hizkuntza-erabilera neurtzeko metodologia propioa garatu du. Horrela, behaketa zuzenen bidez,

hizkuntza-erabileraren neurketak egiten dira eta, galdetegen bidez, ikasleen ezaugarriak buruzko informazioa biltzen da.

Euskal soziolinguistika aplikatua heldutasunera heltzen ari zenaren beste adibide bat da, 2005.eko azaroan, Soziolinguistika Klusterrak, Hezkuntza Saileko Euskara Zerbitzuaren lankidetzaz, "Haurren eta gazteen erabilera ikertzen" izenburua zuen lan-bilera egin zuen hainbat eragilerekin. Bertan, hizkuntza-erabilera ikertzeko metodologiari buruz gogoeta egin zen (Pablo Suberbiola, Sustatu, <http://sustatu.com/1131095562>).

2000. hamarkadan, esperimentazioarekin lotura handia duten esperientzia berritzaile batzuk ere agertu dira. Hain zuzen ere, saiora asko hurbiltzen diren "Ikasle gazteentzako motibazio saioak" burutu dira, Gipuzkoako hainbat herritan (Oiartzun, Pasaia, Lezo, Lasarte, Eibar, Deba...). Metodologiari dagokionez, saio hauek teknika parte hartzaileak (paradigma kritikoa) eta teknika esperimentalak nahasten dituzte.

2005. urtean, euskal soziolinguistika aplikatuak 2000. hamarkadan lortu duen heldutasunaren eta kalitatearen adierazle da Munduko *Munduko Hizkuntzei Buruzko Txostena* (Martí, Ortega, Barreña, Idiazabal, Juaristi, Junyent, Uranga eta Amorrortu, 2005). Ikerketa honen ekarpen metodologiko-tekniko garrantzitsua izan zen, munduko hizkuntzen egoera ezagutzeko galdera irekiz osatutako mundu mailako galdeketa bat egin zela. Ikerketa aitziandaria izan zen, Euskal Herrian zein mundu mailan, hizkuntza komunitateetako kideei zein ikerlariei, inolako mugarik gabe, euren hizkuntzen egoerari eta bilakaerari buruz nahi zutena idazteko aukera ematen zitzaielako.

2000. hamarkadan, euskal soziolinguistika heldutasunera heltzen ari zela erakusten duten adibideekin bukatzeko, EraLan proiektua aipatu nahi nuke. Proiektuaren helburua da lan munduan euskara erabiltzeko oztopo diren faktoreak identifikatzea, horietan positiboki eragiteko.

EraLan proiektua paradigma kritikoa baitan kokatzen da. Izan ere, informazioa biltzeaz gain, interbentzio modu bat ere bada; alegia, ikerketa honekin nahi da enpresa munduan ari direnek euren egoera soziolinguistikoaz jabetu daitezen, bizi duten errealitate soziolinguistikoan eragin dezaten.

2000. hamarkadan, ugaritu egin dira ikerketa soziolinguistikoak egiten dituzten eragileak. Erakunde publikoek ez ezik, unibertsitateetako, enpresetako edo 2004an sortu zen Soziolinguistika Klusterreko kideek era askotako ikerketa soziolinguistikoak burutu dituzte, euskal soziolinguistika aplikatua berreraikiz, osatuz eta indartuz.

Eragile hauek guztiak teknika kualitatiboak zein kuantitatiboak erabili dituzte, paradigma metodologiko desberdinetan oinarrituta ikertu dute, eta era askotako iker-diseinuak egin dituzte. Dena dela, hamarkada hau zerbaitengatik bereizten bada, paradigma metodologiko kritikoa agerpenagatik da. 2000. hamarkadan, ikerketarako teknika parte hartzaileak agertu dira euskal soziolinguistikaren panoraman, eta horrek sofistikazioa eta heldutasuna ekarri du.

2000. hamarkada teknika kualitatiboak zein kuantitatiboak erabili dituzte, paradigma metodologiko desberdinetan oinarrituta ikertu dute, eta era askotako iker-diseinuak egin dituzte. Dena dela, hamarkada hau zerbaitengatik bereizten bada, paradigma metodologiko kritikoa agerpenagatik da.

Praktikak erakutsi du tradizio kritikoak emaitza onak ematen dituela, batez ere euskararen erabilera bultzatzerakoan. Beraz, interesgarria izan daiteke metodo hau gehiago jorratzea, bereziki euskararen erabileraren ikuspuntutik.

3. ONDORIOAK

Ikerketa soziolinguistiko aplikatuen kalitate metodologiko-teknikoa asko hobea da 70. hamarkadatik. Baina, euskararen mundua etengabe ari da aldatzen, eta horri behar bezala erantzun behar zaio. Zentzu honetan, iruditzen zait bide metodologiko-tekniko berriak esploratzea garrantzitsua izan daitekeela:

1. Euskal soziolinguistek hiru paradigma metodologikoak esploratu dituzte (positibista, hermeneutikoa eta kritikoa). Hala ere, ikerketa gehienak tradizio hermeneutikoaren eta, bereziki, tradizio positibistaren baitan kokatu dira. Praktikak erakutsi du tradizio kritikoak emaitza onak ematen dituela, batez ere euskararen erabilera bultzatzerakoan. Beraz, interesgarria izan daiteke metodo hau gehiago jorratzea, bereziki euskararen erabileraren ikuspuntutik.
2. Euskal soziolinguistek ikerketa esploratzaileak, deskribatzaileak eta esplikatzaileak egin dituzte, baina iruditzen zait, ikerketa esplikatzaile gehiago behar direla. Momentu honetan, datu demolinguistiko deskriptibo asko ditugu, euskararen barne dinamikaren zergatien inguruan azalpen gehiago lortzeko edota hipotesi kausalak frogatzeko. Honenbestez, Merton-ek aipatzen zituen maila ertaineko teoriak sortu daitezke, nire ustez; gutxitutako beste hizkuntzentzat balio dezaketen maila ertaineko teoriak.
3. Soziolinguistikan oso saio edo esperimendu gutxi egiten da. Edozein modutan, kontuan hartzen badugu esperimentera hurbiltzen diren "Ikasle gazteentzako motibazio saioek" eta antzerakoek eragin positiboa izan dutela gazteen euskararen erabileran, interesgarria izan daiteke era honetako saio parte hartzaile gehiago bultzatzea.
4. Euskararen inguruan ikerketa diakroniko gehiago behar dira. Zehatzago esateko, ikerketa dokumentalak behar dira, iraganeko egoera soziolinguistikoari buruz gehiago jakiteko eta gertatu den bilakaera hobeto ezagutzeko. Eta, horretarako, euskal soziolinguistek historialariek elkartu behar dira, eta diziplinarteko ikerketa bibliografiko, hemerografikoak eta artxibistiko egin behar dituzte.
5. Gizarte zientzietan erabiltzen diren teknika guztiak erabili dituzte euskal soziolinguistek. Hala ere, nik dakidala, Delphy teknika ez dute inoiz erabili, eta, sare telematikoa lagun, teknika honen bidez informazio pila lortu daiteke, batez ere, euskarari buruzko adituen ikuspuntuak ezagutu nahi direnean (Juaristi, 2003).
6. Gizarte-sareen ikerketa gutxi egin dira euskal soziolinguistikan, eta, agian, interesgarria izan daiteke bide hori gehiago jorratzea.
7. Berrogei urteko ibilbidean, era askotako galdeketak edota protokoloak erabili dira informazio soziolinguistikoa biltzeko. Euskararen biziberritza garrantzitsuak diren arlo bakoitzean (erabilera, ezagu-

tza, jarrera, motibazioa...) ondo funtzionatu duten galdeketak bildu eta gorde behar dira datu base batean, ikerlariei galdera estandarrak sortzen laguntzeko eta etorkizuneko ikerketen artean alderaketak errazteko.

8. Ikuspuntu metodologiko-teknikotik oso egokia litzateke azken urteotan bildutako datu estatistikoak, zein elkarrizketa sakonen eta eztabaida taldeen grabaketak datu base batean gordetzea, sortutako informazio guztia ikerlarien eskura jartzeko.

9. Euskal soziolinguistek SPSS programaren edo antzerako beste programa estatistiko batzuk erabili dituzte ikerketarako. Egia esan, era honetako programek ondo asetzen dituzte soziolinguisten beharriak. Nolanahi ere, Euskal Herrian arlo soziolinguistikoan metatu den ezagutza kontuan izanik, interesgarria litzateke hizkuntzen azterketa demolinguistikorako programa estatistiko berezi bat sortzea.

10. Azken urteotan, euskal soziolinguistek izan dituzte eztabaida metodologiko-tekniko batzuk. Hala ere, ezinbestekoa da gai honen inguruan gehiago hausnartzea. Euskal soziolinguistikan sinposium, lan-bilera, gogoeta, artikulua, txosten...gehiago behar dira arlo metodologiko-teknikoari buruz.■

Azken urteotan, euskal soziolinguistek izan dituzte eztabaida metodologiko-tekniko batzuk. Hala ere, ezinbestekoa da gai honen inguruan gehiago hausnartzea.